

Vredništvo:

na Travnjku št. 277. I. nadst. (ono skrbi tudi za razpošiljanje lista).

Prejemajo se za plačilo vsakorazna oznanila tudi v neslovenskem jeziku.

Plača se za vsako natisno vrsto 5 sold, če se oznanilo samo enkrat nastane, če dvakrat, 8 sold., če trikrat, 10 s. v. n. — Povrh tega še vsak krat 50 s. za štampilj.

REDAKCIJA

za domače, slovenske in občne potrebe.

V Gorici, v petek 27. marca 1868.

Izhaja vsak petek.

Velja po pošti pošiljana za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 60 s., za četrť leta 80 s. Kdor sam po njo pošilja, plača za celo leto samo 2 g. 50 s., za 1/2 l. 1 g. 30 s., za četrť l. 70 s.

Narodilna pisma in razlašnje naj se pošiljajo vredništvu.

Posamni listi se prodajajo v Gorici v bukvarnici K. Sohar-Jevi na Travnjku po 5 goldov.

Državni zbor.**Gospojnska zbornica.**

Štiridnevna bitva v gospojnski zbornici zastran zakonke postave je končana. Zmagali so nasprotniki konkordata. Zmaga pa ni bila težavna, ker že naprej določena: glasi so bili že davno šteti. — Šlo je za sila važne principe, in reči, moramo, da debata ni bila nespodobna; manj spodobna je bilo večših obnašanje nekterih zbornikov med tem ko so govorili tisti možaki, ki so zastopali cerkvena in verska načela. Naj nespodobnejše pa — in to je grda grda maroga velikega dela dunajskega občinstva — bilo je vedenje „galerije“, (to je, poslušavcev). V tem ko so si govorniki obeh strank prizadevali, resno in vestno obravnavati principe, na kterih stoni vsa država, vsa človeška družba, ni vedela „omikana“ drhal na galerijah boljena nego — smejeti se! Že lani v spodnji zbornici, ko se je ta načrt razpravljal, moral se je vsak poštenjak spodtikati na neprilicno „Heiterkeit“ jo skandaloljubnih galerij. Tu v gosp. zbornici pa ni bilo neslani „Heiterkeit“ in ne more ne brzde. Predsedniku ku. Kolleredu gre sicer čast, da je razpravo nepristransko ravnal in da je galerije vsak hip resno zavračal, tudi zbornike same z zvončkom večkrat opomnil, naj bi mej spodobnosti ne prestopali, ali pri vsem tem ni bilo vse, kakor bi bilo moralo biti. Celó oskrnila pa je liberalna stran-

Podlistek**Na smrt obsojen.**

(Po loventl — a li —)

(Dalje).

Na mahu je ležal stegnen dobro oblečen mož, drug v modri sukni se je bil čez-nj spregnil in, mu je, kader je zabliakalo, obraz pazljivo ogledoval. Obraz ležečega je bil s krvjo polit, čelo je bilo razcepjeno: Obično je bil ravno umorjen. Morivec je še držal v rokah smrtne orodje, debelo vejo, katero je bil vihar odlomil. Zdelo se je da se boji, da ne bi umorjenec še živel, ker je okrvavljeno vejo zopet dvignil in z njo na vso moč po glavi ranjenega mahnil.

Duhovnik je hotel na pomoč klicati, pa glas se mu je v grlu udušil, in ni se mogel z mesta pomakniti.

Morivec ga ni videl, da si ravno je blisk vse krog razavešjeval. Vseh njegovih misli se je bilo prekletelo delo, polastilo. Zdaj se pripogne, in vzame umorjenemu diurni pas, kterega sebi okoli života oveže.

Duhovnik dobi zdaj zopet moč in se gane; groza ga obhaja, ko se bliža umorjenemu in mu polaga roko na srce. Že ni mu več bilo.

Ko se spregne, mu zleze nekaj iz žepa, pa on tega ne zapazi, tudi ne, da se mu duhovsko oblačilo okervavi. Mož v modri sukni je obstal kakor da bi bil okamenel; orodje svojega strašnega dela še v rokah držé je strmél s široko odprtimi očesi na nj.

„Morivec“ zavpije duhovnik, „lakomnost te je zapeljala, da si storil, kar more človek najhujega storiti. Vrzi rop od sebe in hiti pred sodnika, ker kdor kri preliva, tega kri mora biti prelita.“

Zdaj je moriveca strah zapustil, ko je videl, da

ka svojo zmago s tim, da so njeni privrženci v saboto, ko je kardinal Rauscher iz zbornice šel, za njim živigali! Slabo se vjema to tako sitovo ravnanje z vednim zagotavljenjem od strani konkordatoborcev, da naj oni nimajo nič zoper vero samo na sebi, samo čez moje svojih pravic naj bi cerkvena oblast ne segala in ne kratila pravic državni oblasti; to da hočejo. Kdor res zoper vero „nič“ nima, bodo spoštoval tudi posvečeni značaj služabnikov dotične vere. Ali jo bilo razsvitljeno dunajskega mesta v saboto večer pravočasno in primerno, pokaže prihodnost. Toda zadosti naj bude tega razgovarjanja; kajti v tem ko tu tako modrujemo, utegne sam pri sebi misliti in vprašati kteri naših brancev: Kaj pa je neki prav za prav bilo na Dunaji? In po pravici bi tako vprašal; zakaj, kdor ne prebira vsakdan po več in velikih časnikov, ni mogoče, da bi se razvedel v vseh rečeh, ki jih štiri h kratu zborujoči zbori na Dunaji obravnujeje (namreč: zbornica poslancev, gospojnska zbornica, in 2 delegaciji, dežavno-zborna in ogerska.) Naj razložimo torej. Dne 29. okt. 1867 je odobrila zbornica poslancev tisti načrt postave, kterega je gosp. zbornica te dni obravnavala. Kaj zapopada ta postava? Vsled konkordata so dobile l. 1856 moč take določbe v zakonskih zadevah, ktere se popolnoma vjemajo s cerkvenimi načeli. Pred letom 1856 pa so veljale pri nas v Avstriji neke take zakon-

ima s človekom ne pa z nadzemeljskim bitjem opraviti. Bliza se duhovniku in pravi: far, glej, da jo brzo iz gozda pobrišeš, in varuj se, da ne zineš besedice. Meni je zares malo na tem ležeče, ali še enega ubijem ali ne, da bom le brez skrbi. Pojdi tedaj in molči, če ti je življenje drago!

Duhovnik se je preč obrnil, on je ljubil mir, pa je bil tudi brez orožja, in kako bi se bilo vjemalo z njegovim svetim poklicem, ako bi se bil z tvorivcem boril?

Bliski so mu pot kazali pa morivec glas mu je donel zmiraj v ušesih; ni ga prvokrat slišal, zdelo se mu je da ga pozna. Ko je bil storil kakih sto korakov navzdol, obstoji in pravi sam sebi: „Gotovo je bil on. Glas tega človeka je tako ostrašen, da ni moč ga pozabiti. Da si ravno mi se hudo zdi moram vendar svojo dolžnost spoznati in ga jutri pri sodniku zatožiti. — Ali ni mi žugal da me ubije, ako ne bom molčal? Pa tudi če bo mož beseda, mi ni molčati, ampak moram svojo dolžnost spoznati.“

Napoti se dalje; kmalu je pod goro. Sree mu bije ko vhaža v farovž in ko stopa v svojo sobico.

V duhu je še vedno videval strašno moritev. Dolgo je premišljeval, jé-li ga res dolžnost hudo dejstvo gospojnski ovaditi ali bi ne bilo morda bolje molčati in čakati, da bi vse po naključbi prišlo na dan; pa vedno se ga je prva misel lotevala, misel, da ne sme molčati. Ko je bil to skenil je poklenil pred sveto razpelo, je molil in je legel. Še le proti jutru je zadremal.

Vrnimo se k morivecu. Predrznost, s katero je bil duhovnika od umorjenega odpodil, in s katero je pretil, da se bode hudo nad njim maščeval, se je kmalu v neizrekljiv strah spremenila, tako da se je nedaleč od

ske postave, ktere so si s cerkvenimi določbami nekoliko navskriž; n. pr. po cerkvenih postavah, mora soditi v zakonskih zadevah škofova (duhovska) sodnija, ne svetna (deželaka); in tako je tudi bilo od l. 1856 naprej in je še zdaj; pred l. 1856 pa so spadale take reči pod deželno (okrožno) sodnijo. Cerkev postavlja neke zakonske zadržke, katerih državna oblast noče priznati, n. pr. zadržek med botri in njimi, ki so jih h kistu ali birmi držali in pa med botri in stariši krščencev in birmancev (duhovno-sorodstvo). Nasproti pa ne vidi cerkev zadržka tam, kjer ga država stavi p. zakon maloletnih, vojaščini podvrženih jopu cerkvenih določbah veljaven, država ga ne pripušča itd. itd. Novi načrt postave, ki je zdaj v obeh zbornicah sprejet, hoče naj bi prišlo vse zopet na staro, kakor je bilo pred konkordatom t. j. naj bi prišla ob veljavo sedanja od l. 1856 veljajoča postava, in naj bi zopet obveljale določbe občnega državlanskega zakonika, kakor so veljale pred l. 1856. Novo pa je to, da se vpeljuje (v prvo v Avstriji) „civilni“ (svetni) zakon za silo. Ta reč je tako. Ako hočete zakon skleniti osebni, med kterima je kak tak zadržek, da ju ne more cerkev ni zadržka odvezati ni poročiti, dano jima je na voljo, poroko pred svetno gosposko (pred okrajnim predstojnikom) opraviti. In temu se cerkveni rauh o zakonu nar bolj vpira. — Ta načrt postave je došel gosposki zbornici že lansko jeseni, ali tisti čas je imela z družimi rečmi opraviti, potle so prišli Božični prazniki in, ker je morala poprej posebna komisija to reč pretresti, vlekla se je, do zdaj. Na sv. Jožefa dan je prišla v polni seji na dnevni red. Prebrala sta se nar popred predloga večine in manjšine komisijine. Večinin nasvet (poroč. bar. Liechtenfels) je ta:

Potrđila naj bi se postava, kakoršna je došla iz zbornice poslancev. Manjšinin predlog pa nasvahuje, naj bi se komisiji naročilo, da naj si privzame zvedencev, ki bi jih imela večina in manjšina (komisijina) izvoliti, in naj z njih pomočjo državlanskega zakonika določbe sedaj veljajočim cerkvenim postavam primerja,

žrtve svoje lakomnosti v mah zgrudil. Hotel se je zopet na noge spraviti, in bežati iz strašnega kraja, toda obnemogel je bil. „Spoznal me je“, je šeptal, „ve da sem ga umoril, i jutre, ko bo vzhajalo solnce izza gor, pojde k sodniku in me zatoži.“

Verjeli mu bodo, ker je dukovnik, in jaz sem zgubljen. Moram bežati... za morje... saj imam denara dosta. Pa ne tako, zasačijo me, predno dojdem do morja. Skriti se moram, dokler ne bo vse pozabljeno.

Pa kam, saj ni ga kraja v gorah, da ne bi ga preiskovali.

Tu začne dubitati, kako bi se kaj družega zmislil—in izmislil si jo je.

„Umreti mora,“ reče sam pri sebi, in kakor da bi mu bil hudobni naklep novo moč v obnemogle ude vlival, poskoči kvišku in leti po bregu navzdol. —

Dež je šel ko rakie, pa on ni dežja čutil; misel: mor z morom pokrijem, bila se ga je vsega polastila.

Sape mu je zmanjkovalo, ko je do farovža prišel. Vrata so bila odprta, da je lahko v hišo zlezal. Župnik, pa strara gluha dekla sta bila edina hišna prebivalca. Vedel je tedaj, da ga ne bo nikdo motil.

Zdaj segne v žep, potegne iz njega dolg pa ozek nož—se malo vstavi in posluša. Pa koj smukne po priprtih vratih drzno v farovž. Vse je bilo temno; pa on je vse prostore dobro poznal, ker je bil kot otrok sto in stokrat v mali sobi. Župnik ga je bil zavolj pridnosti in pobožnosti hvalil in ga je pri sebi imel. Isti mož, kterega je hotel zdaj umoriti, bil ga je prvokrat k svetemu odhajilu povedel, in ga je svaril z milimi besedami, z besedami ki v srce segajo, naj ostane zmirom tako poslušen, pošten, tako pobo-

vse natančno presodi in preudari in potle zbornici sporoči. Sostavil je bil menda manjšinin predlog oče konkordata, kardinal Bauscher, poročeval je grof Blome. Brž od začetka se je pa se je oglasil grof Mensdorf s posebnim nasvetom, da naj bi se namreč vsa obravnava odložila do takrat, ko bode pogajanje zastran prenaredb konkordata v Rimu dognano, češ, da to ne gre, da bi se dokler ni konkordat odpravljen, dajale postave, ki so mu (konkordatu) nasproti, in to ravno zdaj ko se ima pogajanje o njem pričeti. Ta nasvet je zbornico in predsednika nekalko omamil: niso namreč vedeli, ali bi ga djali brž na glasovanje, ali ne; določeno je bilo, naj grof Mensdorf svoj nasvet še le takrat razloži, kedar pride na-nj vrsta govoriti. Na to se je pričela občna razprava. Naj veljavnejši govorniki obeh strank so bistroumno govorili. Sploh se je sukala debata okrog konkordata. Poglavitni razlogi so bili ti-le: Od cerkvene strani se je trdilo: Postava, o kteri se menimo je zoper konkordat; če bo sprejeta, bode to toliko, kakor da bi se konkordat odpravil. Konkordat pa ima še zmiraj postavno moč; ni še ni prenarejen, niti odpravljen, torej ne gre, da bi zbornica zdaj to postavo obravnavala. Konkordat se da odpraviti ali popraviti samo po dogovoru z Rimom; postavodajavni (državni) zbor sam nima pravice odstraniti ga meni nič, tobi nič. Nadalje: Ni politično ni modro vproti se cerkvi in duhovščini; razpor s cerkveno oblastjo ni še nobeni državi dobrega sadu prinesel; Avstrija potrebuje notranjega miru, take postave dajati, pa se pravi javni mir motiti, državljene dražiti, duhovščino in verno v nar hujšo zadrego, med dva ognja pripraviti. Na eni strani bo Rim s svojimi zapovedmi, na drugi državna oblast s svojimi cerkvenim nasprotnimi postavami. Koga bodo vestni verni poslušali? Od nasprotne strani se je tako-le odgovarjalo: Konkordat je res pogodba, pa ne celó taka, kakor druge mednarodne pogodbe, ki jih vladar z vladarjem stori. Ko je cesar l. 1855 konkordat sklenil, bil je absoluten samovladar; zdaj ni več tako, zdaj je ustaven cesar, oddal je polovico svo-

žen, kakor je bil tedaj. Kako se mu je bila duša do-ahdob spremenila!

Lezel je po stopnicah, šumeči dež je branil, da bi se njegove stopinje bližale: vse mu je bilo vgodno. Prilezel je do župnikove sobe

Skozi priprta vrata je sijala berleča luč in skozi odprt prostor, je videl, da duhovnik kleče moli.

Z eno roko stisne trdneje nož, z drugo hoče vže vrata adpahniti in potem na duhovika planiti; pa v tem hipu se mu zazdi, kakor da bi ga mogočna pest nazaj potisnila, in kakor da bi mu bilo na uha: ne ubijaj služabnika božjega!

Kakor da bi ga Furije gnale, je skočil po stopnicah; dirjal je proti gozdu in po dežji v breg. Kam in zakaj? To sam ni vedel. Utrujen se je na tla zgrudil; kjer je padel, je moral obležati.

Cez nekoliko časa se je zavedel in je s rokami okoli sebe začel tipati. Kar zaslišata—umorjenca. Strašno zavpije, skoči na noge in hiti naprej. Hotel je bežati, toda božja roka ga vede na vrh hriba k ilnati bajtici. Naglo odpre vrata i stopi v hišico. Mesto, kterega se je toliko časa ogibal, se mu je zdelo zdaj kakor rešnje pribežališče. Stopil je k blazini, pripognil se čez mrtvo i vskliknil: „mati!“ Pa ona ne da mu odgovora. Prime jo za roko: mrzla je bila i otrpnela.

„Mrtval“ šepeta. Žalosten glas mu je stopil na ustnice; pa ker je v tem hipu ugledal svetilnico i cerkovnika, ga je udušil.

Plaho je opazoval cerkovnika, jeli ne bi ga utegnili izdati. Pa se je umiril, mož je spal. Nekoliko olajšan je še enkrat mrliča pogledal in je pobegnil iz bajtice.

(Dalje prih.)

je postavodajavne oblasti državnemu zboru, ta pa ni dolžan vse za pravo spoznati, kar je absolutna vlada poprej sklenila. Potem, kdo sme postavodajavnemu zboru avstrijskemu krati pravice, postave dajati. Če zbor sprevidi, da bi bila ta ali ta postava dobra za blagostanje države, ne sme mu nihče braniti, tako postavo narediti in tu ni dolžan on gledati na konkordat, ali se nova postava z njim vjema, ali ne: postavodajavna oblast zborova da mora biti prosta itd. Drugi razlog je ta: Ljudstva avstrijska želé svobodnih postav, nočejo vodeti za konkordat, torej ne da bi mir dražili če načrt potrdimo, marveč še zadovoljni bodo ljudje. Da bi čakali, dokler bodo pogajanje v Rimu končano, to je predolgočasno; Bog zna, kako se bo ta reč vlekla itd. — Ako denemo vse to razloge na sito, pokaže se brž, da se dajo vsi skupaj z malo besedami izraziti tako lo: *Mi hočemo novo postavo imeti, naša volja, to so naši vzroki in razlogi.* — Izmed ministrov so govorili 3. Rekli so, da vlada je za večini predlog; vlada da je svobodoljubna kakor o času Jožefa II. sicer pa da tudi cerkvi rada svobodo privoščí, samo v državne pravice da se ne sme vti-kati cerkvena oblast; za vero da ji je zares mar, da ni bati se, da bi bila nova postava cerkvi in veri na škodo itd. — Po 3 dnevnem razgovorjanji je prišlo v saboto 21. t. m. do glasovanja. Glasovalo se je najpopred o Mensdorfovem odložitvenem predlogu. Zanj je glasovalo 45 zbornikov, zoper njega 65, todaj je bil zavržen. Manjšinin nasvet tudi ni obveljal, ampak večinin z znamenito večino glasov. S tim je bila postava sploh sprejeta in — konkordat, vkljub pogajanju v Rimu, toliko kot odpravljen! Prevažno to zmago svobodnjaške stranke je pozdravila „galerija“ z navdušenim vriskom. Veselje se je razlegalo med lahkomiselnimi Dunajčani po mestu, zvečer je bilo mesto razsvetljeno, ministrom je množica „živio“ kričala. Dunajčane posnemajo tudi druga večja mesta in časniki zmagovavne stranke se topijo sladke radosti in zadovoljnosti. — Naslednji ponedeljek 23. t. m. se je pričelo in končalo nadrobno pretresanje posamnih §§ zakonske postave ter je bila vsa od konca do kraja odobrena in zatrdno sprejeta, tako da ji zdaj družega ne manjka, kot da jo prv. cesar potrdi. Radovedni smo, ali jo predložijo ministri na potrdbo zdaj brž, še predno se pogajanje v Rimu dožene, ali še le pozneje. —

Kardinal Rauscher in vsi škofje, kateri imajo v višji zbornici svoje mesto so naznanili, da, potem ko zbornica tako ravna, kakor da bi konkordata več ne bilo, ni jim več mogoče vdeleževati se obravnave.

Domači novičar.

K besedi s tombolo v tukajšnji Čitalnici 25. marca se je sešlo glede na veliko število gg. čitalničarjev, premalo udov. Kaj je bilo temu krivo? Deloma gotovo nesreča, da je zdaj nekoliko strebrov našega nar. zavoda — žalibog — bolnih, pa opera v gledišči na korist mestnim ubogim; deloma pa tudi gotovo neka mlačnost, ki se je polastila nekterih gospodov družbenikov. Saj smo pogrešali tudi veliko takih gospodov, ki niso bili niti bolni niti ne v gledišči in o katerih vemo, da ne zapusté nikdar čitalnice. Želeli bi bili, da bi se bili v sredo vsaj ti gospodje zbrali v domačem krogu in tako pokazali, da jim velja stvar — Čitalnica — več kakor ktera koli oseba. Ako so hoteli ti gospodje samo demonstrovati, demonstrovati so o zelo neugodnem času, ko pohajajo od rodbine do rodbine taki „vneti Slovenci“, ki trde Petru, da je izstopil iz Čitalnice Pavel, Pavlu, da je iztopil Peter, ki raznašajo danes, da je iztopilo 10, jutri 12, pojuternjem 20 družin, (izostali

so vsega skupaj od pusta doslej trije udje) kakor jima ravno pride na jezik. Takim „Slovenom“, ki se bog več kod izključivo i raje zabavljajo kakor med svojci ne smemo biti na roko, ne smemo podpirati po nikakem tudi na viden ne takih, ki skušajo podirati domače društvo, ker jih je, kakor pravijo, razžalila ta ali ona oseba v tem društvu. —

Beseda sama se je prav lepo vršila. Tri zборе: „Bloško jezero“, „Cerkvico“ i „Hej Slovane“ so čitalniški pevci, ktere vodi gosp. Komeans, odkar nam je nemila bolezen dela na posteljo ljubljenege gosp. Hribarja, prav izvrstno peli. Gospod Ernest Klavžar je sam mojstrski pel „Popotnika“ in prekrasno deklamoval „Samogovor“ Tellov iz Viljelma Tella. Živili pevci i deklamator!

V sredo 1. aprila bode čital v Čitalnici g. F. Rebec, kar je imel čitati pretokli torek 24. marca.

Visoko ministerstvo za kmetijstvo na Dunaji je dovolilo 500 fl. na prošnjo glavnega odbora naše kmetijske družbe za prihodnjo razstavo vrtnarskih in cvetličarskih pridelkov, ki se 14. 15. 16 in 17. maja v Gorici napravi. Visoko ministerstvo želí, da bi se iz teh 500 gl. večja darila v denarnih napravila. Za naše kmete in za vse, ki se počajo s cvetlicami in povrtnimi pridelki, je tukaj lepa prilžnost pridobiti si časti i lepih zlatih denarjev, ako pošljejo kaj posebnega in izvrstnega na razstavo. Puskusite!

Drobtinca.

[Statistično število]. Na Francoskem je bilo med tri sto in dvajset tisočami za vojaščino vpisanih, sto in devet tisoč takih, ki niso bili spoznani za dobre; med temi pokvekami je bilo devet tisoč i sto grbeev.

Na Pruskem, zlasti po tistih deželah, ktere so dobili Prusi po predlanski vojski, se strašno množi število takih, ki se seló v Ameriko. V Bremenu in Hamburgu jih je stopilo leta 1866, 51.964 duš na ladje, ki so se odpeljali v Ameriko.

Po poslednjem popisu naroda stojeto Velika Britanija in Irlandija skupaj 30 milijonov, 157,239 duš. Število prebivalcev narašča na Angležkem in na Škotskem od leta do leta, se pa očitno manjša na Irlandskem. V 22 letih se je zmanjšalo tukaj število prebivalca 2 milijona, 738,099 duš.

[Ponarejena ušesa]. V Parizu marsikaj znajdejo, kar bi imelo ženskim ohraniti lepoto, ako so lepe, in zakriti napake, ki jih delajo grde. Za take gospe, ki imajo preobilna uha, tako da spominjajo človeka na „šivca“, imajo prodajavci na prodaj lepe laso. Pod take kupljene laso skrivajo ženske dolga svoja pristna uha, na ktera si tako pripenjajo majhina ponarejena, da ta lahko vsakdo vidi.

Prilrodopisne stvari.

Kako se rastlina redi.

(Govoril gosp. prof. Krašan v goriški čitalnici.)

(Dalja.)

Ako se sežge rastlino, pospuhté vse organiške substance. Če pa preiščemo ostanke, najdemo, da je ostalo nekoliko substanc, ki se dajo v vodi stopiti in nekoliko v vodi nestopljivih zemelj, ki jih dobimo po izluženji pepela. Stopljivi ostanke so potaša in soda, nestopljivi: navadni apnenec, magnezija in nektere druge, mineralne substance, ktere vzame rastlina iz tal, in ki se v njej poležejo v podobi zelo malih kristalov.

Vsi ti snovi, organiški, in neorganiški morajo doiti v rastlino z živežem vred. — Kako pa povživa rastlina ogelnik, kterege biva naj več v njej? Ako pomislimo, da ogelnik ni v zemlji ravno potreben za rastlino, da živi in rase, tedej ni drugače, kakor da dohaja ogelnik v rastlino v podobi plina, nevidljiv našemu očesu, združen z eno ali z več drugimi prvina.

To nevidno trplo je ogelnokislic (kohlensture) kemiška zveza s kislicem, plin, kterege se obilo nareja pri vsakem gnitji, pri gorenji lesu, pri prebavljanji človeškega in živalskega želodeca, pri dihanji in drugih kemiških procesih. — Ogelnokislic je teži od atmosfernega zraka; zato se poleže o mirnem vremenu na tla. Močni stisk spremeni ta plin v kapljejočo tekočino. Ogelnokislic

ni na nikako korist prigoreni in nam ne služijo kakor atmosferski zrak pri dihanju. Zato koj ugasne sveča v prostoru napolnjenem z ogelnokislino, in človek se zaduši ako pride vanj. — Kdor si hoče napraviti ogelnokislino, naj polije v zaprti posodi zdrobljen apnen kamen z octom. Plin, ki se potem v majhnih mehurčkih vzdigne, nima ni barve ni ne duha.

Drug za rastlino važen plin je amonjakovec (Ammoniak), ki je kemiška zveza gnojna z vodencein. Ta plin se prav lahko spozna po posebnem v oči vbadajočem duhu. Lahko se ga čistega dobi, ako se zmeša salmjakovo sol, s živim apnom, in se ga vlovi in ohrani, ako se napelje napravljen plin v posodo polno vode, ker posrka voda obilo amonjakovec.

Ogelnokislina in amonjakovec sta rastlini neobhodno potrebna hrana; onega dobiva rastlina naravnost iz zraka, ali iz nektorih v zemlji gnojilnih substanc, ki jih dajejo rastlini tudi amonjak. Tega je silna malo v atmosferskem zraku. Tudi ogelnokislina ni v zraku obilo; na 10.000 delov zraka pridejo komaj 4 deli ogelnokislina.

Skoro bi človek mislil, da ni mogoče, da bi zadostovalo tako malo ogelnokislina vsem gozdom na svetu, kateri ga rabijo toliko v svoj živež. Da je pa to mogoče, skrbé milijoni živali in živalic, ki izsopajo vsak trenutek toliko ogelnokislina, kolikor so pomplji v istem trenutku kislica. — Zraven tega stvoré tudi vulkanski procesi, palenje in kvasenje toliko tekočin mnogo ogelnokislina. — Naj važnejši, neusahljivi vir za ta plin so pa rastline in živali same, ki po smrti kakor mrtva in raspadajoča trupla vrnejo zemlji in atmosferi vno, kar so ji nekaj izlele. Tako se vredi v naravnosti in v porabi teh plinov neka ravnostnost, ki ne more niti človek rušiti, segaje svojevlečno v te procese. Do kamor seže naš spomin, ima atmosferski zrak ogelnokislina in amonjaka v vedno istih razmerah. — Uničenje onega organskega bitja je pogoj in podlaga za življenje drugoga. V tem se predoči mislečemu človeku velika vesoljna resnica, da se ne zgubi niti atom materije na zemlji, da se pa tudi materija nikoli ne pomnoži; zveze in podobe njene postanejo, se spreminjajo in se slednjič zrušijo, toda snov sama na sebi ostane vedno ista.

Ko porabi rastlina ogelnokislino, ki je blizu nje, kdo ji prinese drugoga, saj je rastlina priklenjena vedno na isto mesto, saj si ne more sama iskati živeža, kakor žival? Se ve da bi morala poginiti rastlina, ako ne bi ji kdo hrano donesal; toda ogelnokislina in amonjak pritekata sama k njej. Vsi plini imajo namreč to lastnost, da se sami po sebi razširjajo, rasprostirajo, dokjer ne najdejo kako ovire. Zato silijo napolniti vsak prazen prostor, ktereга najdejo. Ker ji tedaj dobaja zmirej obilo novega ogelnokislina in amonjaka, ne zmanjka rastlini nikoli te hrane. Posebno ji pa dež tega živeža dovolj donasa, ker padajoče kapljice pline v zraku pobere in seboj na zemljo prinesejo.

Tako ne zadostuje samo rastlini živeža, ampak ogelnokislina se tudi neporabljena nabira v tleh. Zemlji je namreč v visoki stopnji lastno, da vleče na se in srka plina sta trupla. Ona nadomestuje skoraj rastlini trobo za zgoščevanje zraka (Luftpumpe). To je vzrok, da ima zemlja več ko 10 krat toliko ogelnokislina in amonjaka v sebi, kakor zunanji zrak v enolikem prostoru. Ker pa se ne porabi ta zaloga tam kjer ni rastlin, torej ga dobi toliko več vsaka rastlina, kolikor je bolj oddaljena od drugih rastlin. Tudi v tleh ostane plin lastnost razleganja do kjer ne najde meje, kajti oviro, ktero mu stavijo koščki zemlje, izpodrine večja sapnost teh koščkov. —

Vsi vemo, da je korenika organ, po katerem dobiva rastlina hrano; to je tisti del njenega života, s katerim srka živež. Manj znano pa je, kako povziva hrano. Morda bi marsikdo mislil, da ima rastlina na koreninah luknjice, za srkanje hrane. Ali to ni takó. Tisti deli korenine, po katerih se prav za prav redi rastlina, pokažejo, se nam ako jih bolj na tanjko opazujemo, v podobi prav drobnih luknjic, ki so iz zelo majhnih in tenko kožastih mehurčkov ali celic tako tesno zloženi, da ne ostane nikjer nikaka luknjica. Na koncu imajo tu vselej z neko mokroto napolnjene koreninice debelčkasto gobasto kapico, pripravno za srkanje mokrote. Ali vendar ni videti tudi z drobnogledom nikjer nobene luknjice, no-

benega razpora pod to kapico, tako da ne more človek po nikakem umeti, ako ne pozna fizičnih pravil, kako se more vriniti onod kakva substancija v korenino. Denimo vode v meli iz živalske kože, ali navadil živalski mehur, in ne bomo videli, da bi kje puščal. Drugače pa se ima stvar, ako napolnimo mešič iz tanke kože deloma z vodo, in ako denimo polem dobro zaprtega v kako tekočino druge gostosti. Videli bomo, da sili po časi en del zunanje tekočine v meli, in da se spuška en del tekočine v meli iz njega v zunanjo tekočino. Tako menjanje tekočin med seboj trpi, dokler postane te na obeh krajih enako gosti. (Dalje prih.)

Umrlj v Gorici:

od 18. do 31. marca, t. l.

18. Katarina Marinč, 6 l., pisarja otrok, za vrel. mož; 20. Stefan Mavrič, 52 l., kretnar, za plučnico; Ana Mison, 1 d., kretnarja otrok, pred časom rojen; 21. Ignac Doppelhofer, 58 l., o. ke pol. uradnik, za spuščenjem vode; 25. Antonja Podschneider, 25 l., kavarnišarja hči, za tovarni; 24. Jan. Pörgel, 52 l., sedlar, za rakom v čelodcu.

Borsni kurs na Dunaji 24. marca Metaliques 57:15; narodno posojilo 64:—; London 115:—; adžo srebra 112:75; cekini 5:42.

Loterijske številke. V Gradcu 24. marca 67. 54. 23. 22. 51. Na Dunaji 24. t. m. 90. 77. 47. 43. 42.

Oglasnik.

Podpisani ima na prodaj semena svilnih črvičev (kavalirjev) nar bolje sorte po 3 gold. ončo.

A. V. Jona.

Pristnost zagotovljena!

Dr. Hartung-ovo olje iz lubja kitajskega drevesa, za ohranjenje in lišpanje las; v zapečatenih sklenicah (flaškah), (pečat je v steklo vtisnjen); po 85 soldov.

Dr. Borchardt-ovo lepo dišeče mlijlo (šajfa) za zlepšanje in zboljšanje polti, po skušnjah potrjeno zoper vsakoršno kožno nesnago; v zapečatenih originalnih povečkih (pakeljih) po 42 soldov.

Dr. Beringuier-jev dobro dišeči kronski cvet (Kronengeist), zluhtna voda za duhanje in umivanje, ktera moči življenja krepča in spodbuja; v originalnih sklenicah po 1 gold. 25 s, ali 1/2 sklenice 75 sold.

Profesorja **Dr. Linde-a rastlinska predenična pomada (Stangenpomade)**; stori, da se lasje bolj svetlijo, da so voljnější, in da, počesani, lepo trdno stojé; v originalnih koséh po 50 soldov.

Balzamovo oljčno mlijlo; odlikuje se po tem, da kožo oživlja in brani ter jo dela mehko in voljno; v povečkih po 35 soldov.

Dr. Beringuier-jevo rastlinsko barvilo za lase; barva jih prav črno, rjavo in rudečkasto; s ščetmi in lončki vred 5 gold. a. v.

Dr. Hartung-ova rastlinska pomada, ki stori da začnejo lasje zopet čvrsto rasti; v zapečatenih steklenih lončkih, ki imajo pečat v steklo vtisnjen, po 85 sold.

Dr. Suin de Bontemardi-ova lepo dišeča pasta za zobe; nar navadnejši in zanesljivši pomoček za obvarvanje in čiščenje zob in dlesen (zebernov); v celih in 1/2 povečkih po 70 in 35 sold.

Dr. Beringuier-jevo olje za lase iz zeliščitih korenin; ono da lasem moč in jih ohranjuje; ena skleničica 1 gold. in 75 s. a. v.

Dr. Koch-ovo zeliščno sladje; potrjeno kot dober domači pomoček zoper kašelj, zagrtjenost, zasliženje; v originalnih skatljicah po 70 in 35 soldov.

PRISTNE (nepokvarjene) se prodajajo vse te zaradi priznane dobrote tudi po naših krajih špogane reči v Gorici in za deželo samo v lekarnici (špecceriji) pri Pontoulu, pri zamoréh, v Raštetu.

Danešnjemu listu je pridet program časopisa "Slovenski Narod."